

L'EVOLUCIÓ DELS VERBS INCOATIUS DEL CATALÀ DES DEL SEGLE XIII FINS AL SEGLE XVI*

THE EVOLUTION OF CATALAN INCHOATIVE VERBS FROM THE 13TH
CENTURY TO THE 16TH CENTURY

MANUEL BADAL
Universitat de València, España
manuel.badal@uv.es
<https://orcid.org/0000-0003-1606-508X>

Resum

En aquest treball, analitzem la subclasse de verbs incoatius del català, pertanyent a la tercera conjugació, aplicant el concepte d'exaptació (Lass 1990), que serveix per a explicar canvis que consisteixen en la reutilització de material morfològic no funcional: en els verbs incoatius, el procés d'exaptació consisteix en el reciclatge d'un afix lèxic com a increment del radical quan perd el valor semàntic inicial de 'canvi d'estat' i queda relegat a certs verbs de la tercera conjugació. Aquesta reutilització funcional comporta l'aparició d'una subclasse de verbs dins de

Abstract

In this paper, we analyze the subclass of Catalan inchoative verbs, which belongs to the third conjugation. We apply the exaptation concept (Lass 1990) to explain the changes involved in the reuse of non-functional morphological material: regarding inchoative verbs, the process of exaptation consists in the recycling of a lexical affix as a root increase the moment it loses its initial meaning of 'change of state' and is relegated to some verbs of the third conjugation. This functional reuse implies the appearance of a subclass of verbs in the Catalan third conjuga-

* Aquest estudi, finançat pel programa de subvencions per a la contractació de personal investigador de caràcter predoctoral (ACIF/2017) de la Generalitat Valenciana, forma part del projecte FFI2016-76245-C3-3-P, finançat per l'Agència Estatal d'Investigació i pel FEDER (<http://www.ub.edu/GEVAD>), i del grup GIUV2017-397, de la Universitat de València. Agraïsc al professor Lluís de Yzaguirre el seu ajut amb l'extracció de les formes verbals, mitjançant una aplicació LATEL de la Universitat Pompeu Fabra, així com els suggeriments de dos revisors anònims, de Jesús Jiménez i de Manuel Pérez Saldanya.

Para citar este artículo: Badal, Manuel (2021). L'evolució dels verbs incoatius del català des del segle XIII fins al segle XVI. *ELUA*, 35: 37-52. <https://doi.org/10.14198/ELUA2021.35.2>

Recibido: 27-03-2020, Aceptado: 09-10-2020

© 2021 Manuel Badal

Este trabajo está sujeto a una licencia de **Reconocimiento 4.0 Internacional de Creative Commons (CC BY 4.0)**

la tercera conjugació que, a causa de la seua estabilitat, ha esdevingut el model flexiu majoritari d'aquesta conjugació. Partint d'aquesta interpretació, mostrem, amb dades d'un corpus d'obres del segle XIII al XVI, que el model incoatiu ja és majoritari des dels primers documents de l'idioma i que no hi ha migració significativa de verbs del patró pur a l'incoatiu durant el període estudiat.

PARAULES CLAU: exaptació; morfologia flexiva; verbs incoatius; català.

tion, which, due to its stability, has become the main inflection model in this conjugation. Thus, we show, with data from works between the 13th century and the 16th century, that the inchoative model is the main inflecting model from the Catalan earliest documents and that there is no significant migration from pure pattern to the inchoative pattern during the studied period.

KEYWORDS: exaptation; inflectional morphology; inchoative verbs; Catalan.

1. INTRODUCCIÓ

En la tercera conjugació del català trobem dos models de flexió: el pur, que no presenta cap increment o extensió temàtica entre el radical i les desinències, i l'incoatiu, en què apareix l'increment incoatiu després del radical en les persones 1a, 2a, 3a i 6a dels presents d'indicatiu i subjuntiu, així com en les persones 2a, 3a i 6a de l'imperatiu. El segon model flexiu esdevingué, ben prompte, i a causa de la seua regularitat i estabilitat, el patró majoritari: el model incoatiu¹. A la Taula 1 comparem els dos models flexius de la tercera conjugació en el present d'indicatiu: en català actual les úniques persones que presenten els mateixos trets en tots dos models són la 4a i la 5a, és a dir, aquelles que presenten la vocal temàtica *i*, mentre que les que difereixen són les formes atemàtiques, en què el factor diferencial rau en l'aparició o no de l'increment incoatiu entre el radical i la resta de desinències.

servir	sentir
1 <i>serv-isc / serv-eix-o</i>	1 <i>sent / sent-o</i>
2 <i>serv-ix-es / serv-eix-es</i>	2 <i>sent-s</i>
3 <i>serv-ix / serv-eix</i>	3 <i>sent</i>
4 <i>serv-im</i>	4 <i>sent-im</i>
5 <i>serv-iu</i>	5 <i>sent-iu</i>
6 <i>serv-ix-en / serv-eix-en</i>	6 <i>sent-en</i>

Taula 1. Formes del present d'indicatiu dels verbs *servir* i *sentir*. (Les formes amb increment incoatiu apareixen ombrejades. Els casos amb alternatives corresponen a diferències dialectals: la primera representativa de l'estàndard occidental valencià i la segona, de l'estàndard oriental, català central.)

Actualment, el nombre de verbs que es conjuguen seguint el model incoatiu és aclaparadorament superior al que ho fa segons el model pur, que, a més, presenta bastant variació dialectal². Tots els verbs de nova creació que han anat incorporant-se a la tercera conjugació

1 La subclasse verbal dels incoatius ha estat estudiada per diversos autors en les darreres dècades: Blaylock (1975), Ferrater (1981), Wheeler (1984), Mascaró (1986), Viaplana (1986), Casanova (1993) i Pérez Saldanya (1998).

2 En parlars baleàrics i valencians, per exemple, els verbs *afegir*, *confegir*, *fregir*, *llegir*, *refegir*, *teixir* i *tenyir* (a més d'*engolir* i *renyir* en parlars valencians), i els derivats d'aquests, poden adoptar formes pures, amb alternances

han adoptat el model incoatiu, cosa que ha provocat un creixement constant fins a arribar a una xifra que ronda els 900 verbs, mentre que els que segueixen el model pur no arriben a la vintena, segons el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans.

A més, el català presenta la particularitat de ser l'única llengua romànica amb dues formes o models incoatius, la distribució dels quals coincideix amb els dos blocs dialectals més importants (Casanova 1993: 293): l'occidental, amb la vocal *i* en l'increment (*-isc* o *-ix*), i l'oriental, amb la vocal *e* (*-esc* o *-eix*) (Taula 1). En la resta de llengües romàniques, en canvi, només trobem un dels dos increments: amb la vocal *e* en llengües com el portugués, el castellà o el gascó, i amb la vocal *i* en francès, occità o italià. Cal afegir que actualment el model incoatiu és semiproductiu, i integra un 15% dels verbs del repertori actual de la llengua (Perea 2002: 588). Dins d'aquesta subclasse trobem verbs de tota mena (Casanova 1993: 297): postnominals (*colpir*); postadjectivals (*enfortir*); postverbals formats sobre verbs de la segona conjugació (*dur* > *conduir*); derivats de cultismes llatins (*suggerir*); verbs provinents de la segona conjugació canviats a la tercera, com *elèger* > *elegir* (juntament amb d'altres més recents apareguts en la llengua col·loquial per influència del castellà, com *ocórrer* > *ocurrir* o *confondre* > *confundir*); préstecs germànics (*fornir*), i verbs de la tercera que originàriament eren purs (*llegir*, *vestir*).

En general, es pot afirmar que el procés de canvi a què ha estat sotmés l'afix lèxic *-sc-* des del llatí fins a les diverses llengües romàniques és prou clar. L'increment estudiat procedeix del sufix derivatiu *-sc-*, que en llatí formava verbs incoatius (o ingressius), és a dir, verbs que expressaven un canvi d'estat. Així, d'acord amb Blaylock (1975: 435), aquest sufix aportava un matís semàntic de transició gradual cap a un estat nou, amb un significat més proper a 'esdevenir' que a 'començar a ser'. En canvi, d'altres autors com Maiden (2018: 177) addueixen que aquests verbs no indiquen un canvi d'estat, sinó el començament d'una acció; per això, prefereixen anomenar-los ingressius: per exemple, *FLŌRĒSCŌ* tenia el significat de 'començar a traure flor'. Tanmateix, per tal de seguir la tradició gramatical catalana, optem per seguir anomenant-los incoatius. Inicialment s'utilitzava amb verbs de qualsevol conjugació, però era especialment freqüent en els de la segona i, per això, el sufix quedà posteriorment associat a la forma *-ESC-*, amb la vocal temàtica *e* dels verbs d'aquesta conjugació. Aquest significat també tenia repercussions de caràcter morfològic, ja que l'afix s'utilitzava només en el tema de present, és a dir, en aquelles formes en què el valor aspectual no entrava en contradicció amb el valor lèxic. L'interès d'aquest treball rau a analitzar, a partir d'un corpus que comprén obres des del segle XIII fins al XVI, l'evolució de la subclasse verbal incoativa en català dins de la tercera conjugació. Al llarg del treball relacionem, en primer lloc, la distribució de l'increment incoatiu amb el concepte de morfoma i analitzem quin caràcter té aquest increment, i, en segon lloc, connectem la modalitat de canvi coneguda com a *exaptació* amb el procés d'evolució experimentat pel sufix derivatiu *-sc-* del llatí al català (§ 2). L'apartat 3 es dedica a presentar la metodologia seguida per a l'extracció i l'anàlisi de les dades. A continuació, mostrem els resultats de l'anàlisi, amb l'objectiu de comprovar si, amb el pas dels segles, es produeix un creixement significatiu de la subclasse de verbs incoatius (§ 4). Per últim, tanquem el treball amb les conclusions de l'estudi.

vocàliques *e/i* i *olu* en el radical de les formes rizotòniques: *afegim/afig*, *confegim/config*, *engolim/engul*, *fregim/frig*, *llegim/llog*, *renyim/riny*, *teixim/tix* i *tenyim/tiny*. El verb *vestir* pot adoptar formes pures amb alternança vocàlica en el radical en valencià (*vestim/vist*), mentre que en balear és regular (*vestim/vest*). En balear també poden ser purs *ferir* i *penedir-se*, en aquest cas sense alternança vocàlica (*fer/ferim* i *penet/penedim*). (Sobre aquesta qüestió, v. Institut d'Estudis Catalans 2016)

2. DISTRIBUCIÓ I INTERPRETACIÓ DE L'INCREMENT INCOATIU

2.1. La distribució de l'increment incoatiu: patró-N

A l'hora de justificar la distribució de l'increment incoatiu dins del paradigma verbal, recórrerem al concepte de *morfoma* (Aronoff 1994), que s'insereix en el model teòric conegut com a morfologia autònoma (Booij 1997; Maiden 2005; Maiden *et alii* 2011; Cruschina *et alii* 2014). El terme morfoma fa referència a estructures o patrons que no estan relacionats ni amb la sintaxi ni amb la fonologia, sinó que obeeixen a dictats purament morfològics (Aronoff 1994: 25). Aquest terme ha estat emprat per a referir-se a una distribució sistemàtica de material morfològic dins del paradigma sense cap correlat funcional. Smith (2013: 248) ha usat el concepte de *morfoma de classe* per a referir-se a una distribució morfològica en què totes les cel·les del paradigma d'una categoria lèxica concreta es comporten de la mateixa manera.

Dins de les llengües romàniques, els casos més destacats de morfomes de classe són les al·lomorfies recursives que presenten diferents verbs irregulars en el radical o en l'extensió del radical. En primer lloc, hi ha el morfoma del patró-L³, en què la 1a persona del present d'indicatiu i el present de subjuntiu comparteixen trets; així ocorre, per exemple, en la classe de verbs velaritzats del català o de l'espanyol, en què el conjunt de formes esmentades presenta una velar: 1 *di-c* / 3 *di-g-a* o *di-gu-i*, en català; 1 *di-g-o* / 3 *di-g-a*, en espanyol. En segon lloc, trobem el morfoma del patró PyTA (acrònim de *perfecto y tiempos afines*), en què les formes provinents del tema de perfect llatí, com són el passat simple, l'antic condicional i l'imperfet de subjuntiu, comparteixen característiques; exemples d'aquest model són el verb *ser* en català (3 *fo-u* / 3 *fo-ra* / 3 *fo-s*) o el verb *tener* en castellà (3 *tuv-o* / 3 *tuv-iese* / 3 *tuv-iera*), amb el mateix al·lormorf del radical en els tres temps de passat. En tercer lloc, hi ha el morfoma del patró-N⁴, que és el que ens interessa en aquest treball, i que ha estat tractat exhaustivament per Maiden (2005, 2011, 2018). En les llengües romàniques, aquest patró comprén actualment la 1a, 2a, 3a i 6a persones dels presents d'indicatiu i del subjuntiu, així com les persones 2a, 3a i 6a de l'imperatiu, com veurem més avant en la Taula 3. Cal subratllar, però, que en català antic la distribució de les formes amb l'increment incoatiu no es corresponia exactament amb aquest patró, ja que les persones 4a i 5a del present de subjuntiu (1) i la 4a de l'imperatiu també presentaven l'increment incoatiu (v. la distribució de les formes a la Taula 2). Tanmateix, amb el pas del temps, el català seguí la tendència d'igualació de les persones 4a i 5a en els tres temps, fenomen generalitzat dins de la conjugació catalana, de manera que les formes d'aquestes persones amb increment incoatiu acabaren desapareixent.

Present d'indicatiu	Present de subjuntiu	Imperatiu
1 <i>segu-esc</i>	1 <i>segu-esc-a</i>	
2 <i>segu-eix-es</i>	2 <i>segu-esqu-es</i>	2 <i>segu-eix</i>
3 <i>segu-eix</i>	3 <i>segu-esc-a</i>	3 <i>segu-esc-a</i>

3 El nom de *patró-L* és degut al fet que la distribució de les formes que comparteixen trets s'assembla a la lletra L girada (Maiden 2018: 84).

4 El nom de *patró-N* obeeix al fet que la distribució de les formes amb increment dins del paradigma s'assembla a la lletra N en codi Morse: - · (Maiden 2018: 167).

Present d'indicatiu	Present de subjuntiu	Imperatiu
4 <i>segu-im</i>	4 <i>segu-esc-am</i>	4 <i>segu-esc-am</i>
5 <i>segu-iu</i>	5 <i>segu-esc-au</i>	5 <i>segu-iu</i>
6 <i>segu-eix-en</i>	6 <i>segu-esqu-en</i>	6 <i>segu-esqu-en</i>

Taula 2. Formes del present d'indicatiu, present de subjuntiu i imperatiu del verb *seguir* en català antic

- (1) Exemples de formes incoatives en català antic fora de les previstes en el patró-N:
- Vos diem, cometem i manam que, ensemps ab un notari, si necessari serà, e ministres de vostron ofici necessaris y oportuns, vos *confereixcau* y aneu personalment a la baronia de Carlet (Cancelleria, p. 307 [XVI])
 - pregants-vos affectuosament que, ab les dites letres e en altres maneres, mostrets e *induescats* la necessitat de l'estol, lo qual de viandes e d'altres coses deu ésser ajudat (*Epistolari de la València Medieval*, carta 93 [XVII])

Les persones que conformen el patró-N comparteixen una sèrie de característiques formals que no apareixen en la resta del paradigma verbal. Algunes d'aquestes propietats ja venen del llatí: en aquesta llengua hi havia, per raons fonològiques, rizotonia en totes les persones del singular i en la 6a persona dels presents d'indicatiu i de subjuntiu, així com en la segona persona de l'imperatiu, i arrizotonia en la resta del paradigma verbal; aquest patró es repetia en tots els verbs (Maiden 2018: 167-168), com exemplifiquem a (2) amb el verb llatí *CANTARE*, amb accent sobre l'arrel en les persones 1a, 2a, 3a i 6a, i sobre la desinència en les persones 4a i 5a.

- (2) a. Present d'indicatiu: 1 CÁNTO 2 CÁNITAS 3 CÁNSTAT 4 CANTÁMUS 5 CANTÁTIS 6 CÁNSTAT
 b. Present de subjuntiu: 1 CÁNTEM 2 CÁNTEIS 3 CÁNTEAT 4 CANTÉMUS 5 CANTÉTIS 6 CÁNTEAT
 c. Imperatiu: 2 CÁNTE 5 CANTÁTE

Aquest tret s'ha mantingut fins a l'actualitat en la majoria de llengües romàniques, entre elles el català. A més, en algunes subclasses verbals d'aquestes llengües, el patró es reforça amb l'aparició d'increments del radical, que se situen immediatament després del radical i abans de la resta de desinències (Maiden 2011: 249-250), com és el cas de la classe de verbs incoatius que estudiem en aquest treball, il·lustrada a la Taula 3. Com hem indicat abans, les úniques persones que difereixen, la 4a i la 5a, presenten la mateixa forma en tots tres temps.

Present d'indicatiu	Present de subjuntiu	Imperatiu
1 <i>segu-isc / segu-eix-o</i>	1 <i>segu-isc-a / segu-eix-i</i>	
2 <i>segu-ix-es / segu-eix-es</i>	2 <i>segu-isqu-es / segu-eix-is</i>	2 <i>segu-eix</i>
3 <i>segu-ix / segu-eix</i>	3 <i>segu-isc-a / segu-eix-i</i>	3 <i>segu-isc-a / segu-eix-i</i>
4 <i>segu-im</i>	4 <i>segu-im</i>	4 <i>segu-im</i>
5 <i>segu-iu</i>	5 <i>segu-iu</i>	5 <i>segu-iu</i>
6 <i>segu-ix-en / segu-eix-en</i>	6 <i>segu-isqu-en / segu-eix-in</i>	6 <i>segu-isqu-en / segu-eix-in</i>

Taula 3. Formes del present d'indicatiu, present de subjuntiu i imperatiu del verb *seguir* en català actual. (En casos d'alternança, la primera forma representa l'estàndard occidental valencià i la segona, l'estàndard oriental, català central.)

Una de les causes que podria haver influït en el creixement d'aquesta classe és el fet que la presència de l'increment incoatiu dota el paradigma d'un sistema d'accentuació columnar (Ferrater 1981), la qual cosa uniforma el paradigma: l'accent recau sempre immediatament després del radical, fet que contrasta amb el model de conjugació pur de la tercera conjugació, en el qual les persones 1a, 2a, 3a i 6a són rizotòniques (per ex., 1 *sent/sent-o*), mentre que les persones 4a i 5a són arrizotòniques (per ex., 4 *sent-im*). Així, la regularitat accentual dels verbs incoatius, sense formes rizotòniques, ha pogut jugar un paper determinant en la seua expansió, en detriment del model de conjugació pur. Tanmateix, altres autors, com Vermandere i Meul (2016: 269-270), posen en dubte que la motivació de l'extensió de l'increment incoatiu pugui haver estat l'anivellament de l'accent respecte al radical, ja que l'alternança entre formes rizotòniques i arrizotòniques en el sistema de present és una constant en la flexió verbal de les llengües romàniques, i no sembla haver generat cap problema fins hui dia.

Una segona causa que podria haver afavorit l'extensió de l'increment incoatiu és la regularització morfofonològica que suposa l'afegit de l'increment incoatiu, ja que la manca de formes rizotòniques en aquesta subclasse serveix per a evitar potencials al·lofonies del radical: per exemple, evitem la creació d'una hipotètica forma *3 *serf*, enfront de 4 *serv-im*, en què per causes fonològiques es produirien variacions en el radical, ocasionades per la regla d'ensordiment d'obstruents finals del català (Bonet i Lloret 1998: 105). De la mateixa manera, gràcies a l'afegit de l'increment incoatiu, també es resolgueren problemes d'al·lomorfa del radical (Vermandere i Meul 2016: 267), com per exemple la que es donava en verbs com *oferre/oferir*, en què el radical adoptava la vocal *i* si era rizotònic (com 3 *ofir*) i la vocal *e* si era arrizotònic (4 *ofer-im*): amb l'addició de l'increment incoatiu s'elimina l'alternança *e/i* en el radical a favor de *e*: 3 *ofir* > *ofereix*.

Un altre model teòric que, com veurem, connecta en alguns aspectes amb el concepte de morfoma i ajuda a entendre'n l'extensió és el de la morfologia natural (Dressler 1976; Mayerthaler 1987; Wurzel 1987). Segons aquest model, els paradigmes flexius tendeixen a organitzar-se seguint uns principis generals de caràcter perceptiu i semiòtic que poden ser independents o dependents de cada sistema lingüístic, és a dir, de cada llengua o grups de llengües. Dins del primer grup trobem principis com el d'uniformitat i transparència, el d'iconicitat construccional i el d'iconicitat fonètica, a més del de marcatge en el sincretisme, afegit uns anys després per Wheeler (1993: 108). Quant als principis dependents de cada sistema lingüístic, hi ha el de congruència del sistema i el d'estabilitat de les classes flexives. Ens interessa especialment aquest darrer, perquè connecta amb el concepte de morfoma, ja que afavoreix els paradigmes organitzats a partir de sistemes implicatius generals. Així, les generalitzacions del morfoma del patró-N ens permeten saber que, si l'increment incoatiu apareix en la 1a persona del present d'indicatiu, haurà d'aparèixer obligatòriament en la resta de persones que conformen aquest patró. L'estabilitat està directament relacionada amb la regularitat de les classes i amb l'organització implicativa de les formes amb irregularitats. Per tant, la subclasse de verbs incoatius pot haver esdevingut tan productiva al llarg dels segles perquè, malgrat no tenir un correlat funcional clar, manté una distribució estable i regular, ja que l'increment incoatiu apareix de manera regular en determinades formes del paradigma i segueix un patró implicatiu segons el qual només tenen l'increment les formes que no presenten vocal temàtica en els verbs de la tercera conjugació.

Quant al principi de marcatge del sincretisme, és important subratllar que les formes incoatives es comporten d'acord amb les seues previsions. Segons aquest principi, es tolera el

sincretisme de categories morfofintàctiques més en el context d'associació amb categories semànticament marcades que no pas en el context de categories no marcades. Així, en el present d'indicatiu, que és un temps poc marcat en què, per tant, el sincretisme és més costós, l'addició de l'increment incoatiu permetia resoldre problemes de coincidència formal entre la 1a i la 3a persones del present d'indicatiu, com veiem en el cas del verb *soferre/sofrir*, en què antigament la 1a i la 3a persones presentaven la mateixa forma (*sofir*); l'afegit de l'increment incoatiu, amb una forma diferent per a aquestes persones, permetia eliminar aquest sincretisme: 1 *sofresc* vs. 3 *sofreix*. En aquest temps, doncs, l'elevat marcatge del sincretisme pot haver afavorit l'extensió de l'increment incoatiu. En canvi, en el present de subjuntiu, malgrat afegir l'increment incoatiu, seguia havent-hi sincretisme entre la 1a i la 3a persones: 1 *sofira* > *sofresca* vs. 3 *sofira* > *sofresca*. En aquest cas, tanmateix, el sincretisme s'accepta més fàcilment, ja que aquest afecta el subjuntiu, un mode marcat enfront de l'indicatiu.

2.2. La reanàlisi de l'increment incoatiu: un cas d'exaptació?

Una vegada hem fet un repàs sobre l'increment incoatiu i els models teòrics que ens ajuden a entendre la seua distribució i les causes que han pogut contribuir a la seua extensió, introduïrem un concepte de la teoria del canvi lingüístic que es pot relacionar amb el procés evolutiu que ha patit l'afix lèxic llatí *-sc-* en algunes llengües romàniques: es tracta del concepte d'*exaptació* (Lass 1990), que també han aplicat Vermandere i Meul (2016) a la subclasse de verbs incoatius. Lass va suggerir d'emprar el concepte d'exaptació, que provenia de la biologia evolutiva, per tal d'explicar els canvis que es produïen en els marges dels sistemes lingüístics i que consistien en la reutilització de material morfològic per a una funció diferent a la que tenia inicialment assignada (Lass 1997: 316): “Exaptation, that is, is opportunistic: it is a kind of conceptual renovation, as it were, of material that is already there, but either serving some other purpose, or serving no purpose at all. Thus perfectly ‘good’ structures can be exapted, as can junk of various kinds.” L'evolució que ha experimentat la forma llatina *-sc-* en les llengües romàniques permet il·lustrar les diverses solucions que poden donar-se, segons Lass (1990: 82), quan una forma perd la seua funció o esdevé marginal dins d'un sistema lingüístic:

- a) Es pot eliminar, com ocorregué a Sardenya, els Abruços, Dalmàcia i part de Lorena.
- b) Es pot conservar com a sufix derivatiu, però en concurrència amb un altre prefix formant un morfema discontinu (parasíntesi), com en castellà (*en-negr-ecer*) i portugués (*e-nobr-ecer*), o també tot sol (*flor-ecer*, en castellà; *flor-escer*, en portugués).
- c) Es pot mantenir, però per a realitzar una altra funció, que pot ser igualment sistemàtica, com ha ocorregut en català, occità, francès, retoromànic, italià i romanés.

D'aquestes tres opcions, només la darrera és exaptació en el canvi lingüístic (Lass 1990: 82). En un treball més recent, Wall i Octavio de Toledo (2016) proposen restringir el concepte d'exaptació als canvis lingüístics en què alguna forma o estructura desenvolupa una nova funció inesperada, en el sentit que es desvia del curs habitual de la gramaticalització. Com aquests autors remarquen, aquesta mena de canvis necessiten un nom dins de la teoria del canvi lingüístic, ja que són més freqüents del que es pressuposa. Aplegar-los sota el concepte d'exaptació ajuda a identificar la classe de canvis que no encaixen en la descripció

dels processos prototípics de gramaticalització. Seguint aquesta visió, doncs, l'exaptació seria un fenomen epifenomenal, això és, un fenomen secundari en connexió amb un altre considerat principal:

Being a notion about how different (though not contradictory) processes relate to one another, and not a mechanism of change, exaptation may indeed be enacted by a variety of mechanisms, just as grammaticalization is. Thus, it might be perfectly reasonable to conceive of exaptation as epiphenomenal [...], a charge frequently put up against grammaticalization as well. (Wall i Octavio de Toledo 2016: 369)

L'exaptació ha estat comparada amb altres processos de canvi lingüístic, com ara la gramaticalització, la regramaticalització, l'analogia i la reanàlisi. Al nostre parer, és amb aquesta darrera modalitat amb què guarda més relació; així, entenem l'exaptació com una modalitat de reanàlisi no previsible per la gramàtica. Malgrat que també hi ha reanàlisi en els processos de gramaticalització, en aquest cas segueixen uns itineraris previsibles i recursius. Harris i Campbell (1995: 61) defineixen la reanàlisi com un mecanisme que canvia l'estructura subjacent d'un patró sintàctic i que no implica cap modificació immediata o intrínseca de la seua manifestació superficial. Un exemple clar de reanàlisi seria la morfologització de la vocal de suport *e* com a marca de la persona del present d'indicatiu en català antic: quan el radical d'un verb de la 1a conjugació acabava en un grup consonàntic complex, s'afegia a la 1a persona del present d'indicatiu una *e* epentètica per a facilitar-ne l'articulació: la *parle*, la *capte*. Amb el pas dels segles, aquesta *e*, que inicialment no tenia cap valor morfològic, es va reanalitzar com a marca de la persona i, per això, acabà estenen-se per analogia a la resta de verbs de la 1a conjugació: la *pens* > *pense*, la *cant* > *cante*. En aquest cas, es tracta d'una evolució previsible per la gramàtica, ja que el fet que aquesta vocal de suport s'afegira solament, dins del present d'indicatiu, a formes de la persona, afavorí la seua reinterpretació com a marca d'aquesta persona.

En el cas de l'exaptació que tractem hi ha, com en el cas anterior, reanàlisi, ja que un constituent assumeix una funció distinta, associada a una posició diferent dins de la jerarquia de la paraula: de ser un sufix derivatiu, i ocupar una posició interna dins de l'estructura del mot, passa a ser un increment del radical, de manera que ocupa una posició més externa. A (3) podem observar com era la jerarquia del mot de la forma llatina de 6a persona del present d'indicatiu, *FLÖRESCUNT*, i la comparem amb la forma actual del català *floreixen*. En aquesta representació, la forma *-sc-* ocupa en llatí una posició interna en l'estructura de la paraula, mentre que en català actual l'increment incoatiu, en aquest cas *-eix-*, ocupa una posició més externa.

- (3) Estructura general dels verbs: [[[[[arrel + afix derivatiu]_{radical}] + conj._{tema}] + TAM] + PN]
- a. Estructura en llatí: [[[[[FLÖRE + SC]_{radical}] + U_{tema}] + Ø_{TAM}] + NT_{PN}]
- b. Estructura en català: [[[[[*for*]_{radical}] + *eix*_{tema}] + Ø_{TAM}] + *en*_{PN}]

Al nostre parer, doncs, l'evolució que pateix l'increment incoatiu des del llatí fins al català seria un cas d'exaptació, ja que es reanalitza, com a increment del radical, un sufix que originàriament era de tipus lèxic i formava part del radical (*-sc-*), a partir del moment en què perd el seu significat inicial de 'canvi d'estat' i s'estén a verbs de la tercera conjugació. Per tant, ens trobem davant d'un cas evident de renovació conceptual, en què un sufix derivatiu perd

el seu valor semàntic original i esdevé un increment del radical que es comporta com a marcadore de subclasse verbal. Aquesta reutilització funcional comporta l'aparició d'una subclasse de verbs dins de la tercera conjugació que, a causa de la seua regularitat i estabilitat, no ha deixat de créixer al llarg de la història, no solament en català, sinó també en altres llengües ja esmentades com el francès o l'italià. La funció flexiva nova dels incoatius afavoreix l'augment de la productivitat de l'increment incoatiu. Això es veu clarament si comparem el català amb una llengua de l'entorn com l'espanyol. En espanyol, el sufix *-ecer* es va estendre a totes les formes del paradigma verbal, de manera que encara s'emfasitza més el seu paper com a sufix derivatiu (Blaylock 1975: 438). Ara bé, el manteniment com a sufix derivatiu limità la seua extensió; així, la nòmina de verbs acabats en *-ecer* en espanyol gira entorn dels 200, una xifra prou inferior al nombre de verbs incoatius del català que, com hem esmentat, abasta uns 900. L'espanyol, doncs, pertany a un grup més conservador, en què es preserva en gran part dels verbs el valor originari del sufix, que forma part del radical i, per tant, apareix en tots els temps verbals. En canvi, el català forma part del bloc de llengües innovadores, en què l'increment incoatiu es reanalitzà com a marca de subclasse, i passà de ser un sufix derivatiu a un increment flexiu, com hem esmentat adés, i es restringeix al patró-N. La relativa baixa freqüència de *-ecer* en espanyol s'explica, doncs, perquè el sufix apareix sobretot en verbs semànticament incoatius, bàsicament verbs denominatius i deadjectivals (Dworkin 1985: 297), i només en algun cas en verbs desproveïts d'aquest significat, com *parecer* o *apetecer*.

3. METODOLOGIA

Per a extraure les formes verbals del treball, hem elaborat un corpus format per obres de la segona meitat dels segles XIII, XIV, XV i XVI; a partir d'aquest corpus volem estudiar quin estat d'evolució presentaven les formes verbals cap al final de cada segle. Per a cada període comptem amb 180.000 paraules: 90.000 paraules corresponen a obres del català occidental, i l'altra meitat a obres del català oriental; s'ha fet aquesta selecció per tal que els dos grans blocs que formen la llengua catalana estiguen igualment representats. Per a optimitzar el procediment d'extracció de les formes verbals hem fet servir una aplicació LATEL de la Universitat Pompeu Fabra, amb l'ajut del professor De Yzaguirre. Les obres que conformen el nostre corpus són:

- Segle XIII: *Costums de Tortosa* (occidental); *Llibre de contemplació en Déu* (oriental).
- Segle XIV: *Epistolari de la València Medieval (I)*, *Els manuals de consells medievals de Xàtiva (1376-1380)* (occidental); *Corbatxo*, *Els quatre llibres de la reina Elionor de Sicília*, *La fyla del rey d'Ungria*, *Lo somni* (oriental).
- Segle XV: *Tirant lo Blanch* (occidental); *Històries e conquestes del realme d'Aragó e principat de Catalunya*, *Llibre de les solemnitats de Barcelona* (oriental).
- Segle XVI: *El Llibre de Antiquitats de la Seu de València*, *Les Memòries del cavaller valencià Gaspar Antist*, *Constitucions del convent de Sant Josep*, *Cancelleria Reial (ARV)*, *Biografia de Català de Valeriola* (occidental); *Diari de Frederic Despalau*, *Llibre de les Solemnitats de Barcelona* (oriental).

Per tal de veure si la distribució de formes pures i incoatives (variable 'classe verbal') en cada segle (variable 'segle') és aleatòria, hem fet servir el test khi-quadrat. Aquest test es basa en la comparació de les freqüències bivariades obtingudes a partir de les dades amb les

freqüències que resultarien si no hi haguera relació d'associació entre les variables 'classe verbal' i 'segle' (freqüències teòriques). El test produeix dos indicadors: el valor per a χ^2 per a una distribució de dues variables —formes incoatives i pures— en quatre segles (amb 3 graus de llibertat) i la significació asimptòtica (p). El valor de p s'avalua a partir del llinard de 0,05, com és habitual en les ciències experimentals: quan el valor de p és menor de 0,05, la probabilitat que els elements s'hagen distribuït aleatòriament segons la freqüència global entre els diferents grups és baixa (menor d'un 5%); en aquest cas, hauriem de descartar la hipòtesi nul·la, segons la qual la variable 'segle' no influeix en la distribució de les formes i assumir que, per contra, la distribució dels incoatius en els diferents segles varia. En canvi, si el valor de p és major que 0,05, és a dir, si la probabilitat d'obtenir la distribució real de manera aleatòria és major que un 5%, acceptarem la hipòtesi nul·la i suposarem que les formes incoatives s'han distribuït amb el mateix criteri en els diferents segles. Una vegada hem constatat si les formes estan organitzades d'una manera aleatòria o no, cal veure quina és la potència de la relació entre les variables, i aquesta dada ens la dona la V de Cramer: el rang d'aquest paràmetre va de 0 a 1: un efecte feble va de 0,1 a 0,2; un de moderat, de 0,2 a 0,4, i un de fort, de 0,4 a 0,6 (v., per ex., Rea i Parker 1992).

4. RESULTATS

Els resultats que hem obtingut del corpus revelen que no hi ha diferències significatives en la distribució de les formes verbals entre els segles ($\chi^2_{(3)} = 1,259$, $p = 0,739$, V de Cramer = 0,087), això és, que la distribució percentual entre formes pures i incoatives es pot considerar equivalent al llarg del període considerat. Com que el valor de p , bastant elevat, ens indica que la distribució de l'increment incoatiu al llarg dels segles no varia, és normal que el valor de la V de Cramer siga baix també, perquè la magnitud de l'efecte de la variable 'segle' en la distribució dels incoatius és molt feble.

		Classe verbal		Total	
		Incoativa	Pura		
Segle	XIII	Recompte	37	10	47
		% dins del segle	78,7%	21,3%	100%
	XIV	Recompte	47	7	54
		% dins del segle	87%	13%	100%
	XV	Recompte	19	4	23
		% dins del segle	82,6%	17,4%	100%
	XVI	Recompte	36	7	43
		% dins del segle	83,7%	16,3%	100%
Total		Recompte	139	28	167
		% dins dels segles	83,2%	16,8%	100%

Taula 4. Taula creuada amb la variable 'segle' en les files i la variable 'classe verbal' —amb increment incoatiu i sense— en les columnes

Una vegada hem vist que no hi ha diferències significatives en la distribució de l'increment incoatiu, se'ns obrin tres possibilitats: en primer lloc, que no s'haja produït cap migració

entre les dues classes al llarg dels quatre segles que hem estudiat; en segon lloc, que hi haja canvis bidireccionals, és a dir, que alguns verbs purs passen a ser incoatius i a l'inrevés, de manera que el doble flux anul·le els efectes del canvi i la distribució en els diversos segles siga semblant i, en tercer lloc, que es produïsquen transvasaments en una sola direcció, però que aquests siguin insuficients per a poder parlar de canvis significatius. Com veurem tot seguit, les dades apunten a aquesta darrera possibilitat. A la Taula 5 aportem el nombre total de formes purs i incoatives per cada segle (columnes segona i cinquena), així com el nombre de verbs desglossats (columnes tercera i quarta); en el darrer cas, el subíndex $_{ni}$ vol dir 'no incoatiu o pur', mentre que $_i$ indica 'incoatiu'. En tots els casos s'assenyala el segle en què primer apareix un verb com a pur i incoatiu; lògicament, al segle XIII, tots els verbs. En cas que alguna forma canvie de patró i esdevinga incoativa en segles successius (no n'hi ha cap d'incoativa que esdevinga pura), s'indica en la columna dels incoatius d'aqueix segle, però amb el subíndex $_{ni}$, que marca que en un segle anterior era pur, com per exemple *destruir* i *elegir*, marcats com a 2_{ni13} al segle XIV. Pel que fa als verbs que es conjuguen simultàniament, en un mateix segle, seguint els dos models, també fem servir el subíndex $_{ni}$ en les dues columnes: així, al segle XIV, dels dos verbs purs nous que es documenten per primera vegada (*desmentir* i *finir*, etiquetats com a 2_{ni14} en la columna dels no incoatius), *finir* s'usa també com a incoatiu (etiquetat com a 1_{ni14} en la columna dels incoatius). Amb aquest sistema il·lustrem l'evolució d'aquests dos models de flexió, i mostrem si els verbs purs o incoatius ja han aparegut en segles anteriors, si es tracta de verbs que han passat del model de conjugació pur a l'incoatiu, o si es tracta de verbs nous que no havien aparegut al corpus en els segles anteriors.

Segle	Pur (no incoatiu)		Incoatiu	
	Nombre de formes	Formes desglossades	Formes desglossades	Nombre de formes
XIII	10	10_{ni13}	37_{i13}	37
XIV	7	$5_{ni13} + 2_{ni14}$	$15_{i13} + 2_{ni13} + 29_{i14} + 1_{ni14}$	47
XV	4	$1_{ni13} + 3_{ni15}$	$7_{i13} + 8_{i14} + 4_{i15}$	19
XVI	7	$2_{ni15} + 5_{ni16}$	$7_{i13} + 9_{i14} + 2_{ni15} + 18_{i16}$	36

Taula 5. Evolució dels models pur i incoatiu per segle

La Taula 5 confirma que només hi ha migració de verbs del model pur a l'incoatiu, però en un nombre bastant reduït perquè puguem parlar d'un canvi significatiu. Així, solament als segles XIV i XVI hi ha verbs incoatius que havíem documentat com a pertanyents al model pur en etapes anteriors; la resta, o ja havien aparegut anteriorment flexionats amb l'increment incoatiu, o són verbs nous que no havien aparegut al corpus. Per tant, es detecta que el canvi és sempre unidireccional. Per exemple, al segle XIII solament trobem formes purs d'*elèger* (4a), mentre que en els dos segles següents aquest verb ja passa a conjuguar-se com a *elegir* i les úniques formes que hi apareixen són les incoatives (4b-c).

- (4) a. deu dir als júgies aquels qui seran eletz en la venda de la primera peynora o a altres dels ciutadans que seran en la cort los quals el *elega* en júgies en aquela cosa (*Costums*, p. 32 [1279])

- b. E per so no demanen nombre ne *elegeixen* lo milor, ans lo servidor, lo leurador, lo modonari, lo moliner, e encara lo negre e lo búrguar e lo tartre (*Corbatxo*, p. 40 [1397])
- c. O senyora! Qui en totes les coses del món vol molt subtilment mirar, moltes voltes li esdevé que *elegeix* la més rohín (*Tirant*, p. 383 [1490])

D'uns altres verbs com *destruir*, es documenten al segle XIII formes dels dos models (5), mentre que en els segles posteriors només en trobem del model innovador (6).

- (5) a. So per que eu, Seyner, esdevenc enemic de mi meteys, si es, Seyner, con em vincle ad anar per lo segon moviment, qui ausiu e *destruu* e afola totz aquels qui per el van. (*Llibre de contemplació*, LXXXV l. 101 [1272])
- b. els abeuradors e totes altres coses que sien generals o veynals, s'adoben e s'aparen, es melloren o s muden o s *destroexen* per lo veguer e per los ciutadans de Tortosa (*Costums*, p.18 [1279])
- (6) a. Per acció de son contrari, axí com la calor que s *destroueix* per acció de fredor; per corrupció de son subjecta, axí com destrouït l'ull se *destroueix* la virtut visiva (*Somni*, p. 80 [1398])
- b. Senyós, sapiats que yo hé reebudes letres de Barcelona en què son certificat que tots los serrahïns de tota la terra se són aplegats, e que tenen sitiada la ciutat de Barcelona e ns *destruexen* tota la terra (*Tomic*, p. 220 [1495])

També existeixen alguns verbs, com *oferir* o *requerir*, inicialment conjugats com a *oferre* (7a) i *requerre* (8a), que es mostren més reticents al canvi: cal esperar fins al segle XVI per a trobar formes amb l'increment incoatiu, (7b) i (8b).

- (7) a. —Senyor duch —dix lo rey de Apol·lònia—, puix lo meu jermà, rey de Frisa, té voluntat de anar -hi de bon grat vos *ofir* de anar ab vosaltres e de fer armes axí perilloses com negú que y sia. (*Tirant*, p. 277 [1490])
- b. siau stats requests y amonestats de paraula, que per obviar als grans mals e inconvenients y excesives despeses y gastos que se *offerexen*, anant la ciutat de Barcelona (*Solemnitats de Barcelona*, p. 80 [1564-1570])
- (8) a. E stava molt bé a cavall, de totes natures de bèsties de caval, car prenia gran plaer en júnyer e en tot ço que a cavaller e cavalleria ne *requer*. (*Tomic*, p. 259 [1495])
- b. lo dit batle general decidesca y declare lesdites discordia o diferencia conforme a justícia sumariament y de nua paraula sensstreptu ni figura de júhi y ab la brevetat que lo negoci *requereix*. (Cancelleria Reial, p. 297 [1554-1585])

Veïem, doncs, que, en el pas al model incoatiu, els verbs purs no es comporten d'una manera homogènia. Per tal de veure si hi ha alguna relació entre el manteniment del model pur i la freqüència d'aparició de les formes, hem aplegat en la Taula 6 les ocurrències per segle de cada verb i el percentatge sobre el total de formes que hem extret del corpus. Cal esmentar que, a la taula, només hi apareixen els verbs que, en els segles que hem estudiat, o bé presenten solament formes pures, o bé formes pures i incoatives; per tant, s'han exclòs del recompte els verbs que són sempre incoatius: en el segle XIII, per exemple, les 246 ocurrències que falten fins a arribar a 341 formes. Hem ombrejat les fileres dels verbs que apareixen al corpus amb els dos models de flexió, mentre que hem mantingut sense destacar aquells que, durant els quatre segles, sols es documenten amb formes pures. La hipòtesi prevista abans d'aplegar les formes

és que potser un ús més freqüent dels verbs podria afavorir el manteniment d'un model pur, ja que normalment les formes que s'empren de manera més habitual solen perdurar inalterades en el temps. Segons aquesta hipòtesi, esperem que els verbs sempre purs (a la Taula 6, sense ombrejar) siguin els més freqüents. Tanmateix, una vegada analitzades les dades, podem observar que tampoc no hi ha una relació significativa entre la freqüència d'aparició de les formes i el manteniment d'un model de conjugació pur, puix que els verbs que es mantenen purs són menys freqüents i fins i tot n'hi ha bastants que ni tan sols apareixen en tots els segles. Així doncs, ens trobem al davant, novament, d'una distribució de formes sense una motivació clara que ens indique les raons per les quals certs verbs es flexionen mantenint el model pur i es mostren més reticents a adoptar el model innovador. El que sí que sembla clar és que el fet que el model incoatiu siga més freqüent que el pur ja des del començament afavoreix l'atracció de verbs nous al primer patró, com preveu l'anàlisi de Mayerthaler (1987: 37).

	XIII	XIV	XV	XVI	
Infinitiu	95/341	33/119	32/65	25/76	Total/601
<i>Servir</i>	17	7	8	9	6,82%
<i>Defallir</i>	27	—	—	—	4,49%
<i>Oferre/Oferir</i>	7	—	7	2	2,66%
<i>Soferre/Sofrir</i>	9	6	—	—	2,50%
<i>Destruir</i>	7	2	2	—	1,83%
<i>Elèger/elegir</i>	7	1	1	2	1,83%
<i>Regir</i>	—	1	4	5	1,66%
<i>Requerre/Requerir</i>	—	—	7	2	1,50%
<i>Fallir</i>	5	3	—	—	1,33%
<i>Finir</i>	3	4	—	—	1,16%
<i>Cobrir</i>	2	4	—	—	1%
<i>Complir</i>	2	2	2	—	1%
<i>Consumir</i>	4	1	—	—	0,83%
<i>Enquerre/Inquirir</i>	3	1	—	—	0,67%
<i>Penedir</i>	2	—	—	—	0,33%
<i>Cenyir</i>	—	—	1	1	0,33%
<i>Referre/Referir</i>	—	—	—	2	0,33%
<i>Desmentir</i>	—	1	—	—	0,17%
<i>Acudir</i>	—	—	—	1	0,17%
<i>Vestir</i>	—	—	—	1	0,17%

Taula 6. Freqüències de verbs purs (sense ombrejat) i de verbs que canvien del model pur a l'incoatiu (ombrejats) durant el període estudiat

5. CONCLUSIONS

Al llarg d'aquest treball hem fet, en primer lloc, una revisió breu als models de conjugació que hi ha en la tercera conjugació del català: el pur, que compta amb una nòmina reduïda de verbs, i actualment varia depenent del parlar, i l'incoatiu, amb un nombre de verbs adscrits aclaparadorament superior. La diferència entre ambdós models rau en la inserció d'un increment entre el radical i les desinències, que apareix de manera complementària amb la vocal temàtica *i*: per ex., 3 *serv-eix* vs. 4 *serv-i-m*. Per tant, es tracta clarament d'un marcador que normativament es restringeix a verbs de la tercera conjugació.

Quant a la distribució d'aquest increment dins del paradigma verbal, hem constatat que no respon ni a criteris funcionals, ni sintàctics, ni semàntics. És per això que hom considera les formes que contenen un radical amb aquest increment com a morfoma, puix que es tracta d'un fenomen purament morfològic. Concretament, la distribució es correspon amb el patró-N, segons el qual les persones 1a, 2a, 3a i 6a dels presents d'indicatiu i de subjuntiu, així com les persones 2a, 3a i 6a de l'imperatiu, comparteixen una sèrie de trets: en el cas de la subclasse verbal que estudiem, l'aparició de l'increment incoatiu. Seguint aquest model teòric, l'aparició de l'increment en una d'aquestes persones implica l'aparició obligatòria en la resta, la qual cosa dota la classe de gran regularitat i estabilitat. Això connecta amb l'altre model teòric amb què hem treballat, la morfologia natural, pel principi d'estabilitat de les classes flexives: l'aparició constant de l'increment, malgrat no tenir un correlat funcional clar, simplifica l'aprenentatge del paradigma i afavoreix el seu creixement dins de la conjugació a què pertany. Això explica que, col·loquialment, es tendisquen a flexionar com a incoatius, en diversos parlars del català, verbs que normativament són de la segona conjugació, com *confondre* > *confundir*. En aquesta línia, una de les causes que han adduït diversos autors per a justificar l'extensió que ha assolit el model incoatiu ha estat el fet que la presència de l'increment incoatiu proveeix al paradigma d'un sistema d'accentuació columnar, amb la qual cosa l'accent recau sempre després del radical; en canvi, en el model de conjugació pur de la tercera conjugació, alternen formes rizotòniques i arrizotòniques. No obstant això, hem vist com altres autors dubten que aquest siga un factor determinant, ja que l'alternança entre formes en què l'accent recau sobre el radical i formes en què ho fa sobre les desinències és habitual en la flexió verbal de les llengües romàniques. Un altre factor que podria haver afavorit la dita extensió és de tipus morfofonològic: l'increment incoatiu evita tant al·lomorflies com al·lofonies del radical, que es generarien per l'alternança entre formes rizotòniques i formes arrizotòniques. Per últim, un altre motiu que podria haver influït en el creixement d'aquesta classe és el fet que l'afegit de l'increment incoatiu permetia resoldre el sincretisme que es donava en el present d'indicatiu entre la 1a i la 3a persones, atés que l'increment presentava al·lomorfia en aquestes persones: 1 *defall* > *defallesc* vs. 3 *defall* > *defalleix*.

Pel que fa a les modalitats del canvi lingüístic, hem aplicat el concepte d'exaptació al procés evolutiu que ha experimentat -sc- del llatí a les llengües romàniques. Al nostre parer, aquesta modalitat de canvi és una classe especial de reanàlisi, atés que en el procés d'evolució que pateix l'increment incoatiu en català es produeix un canvi rellevant en la jerarquia de la paraula: l'increment objecte d'estudi passa de ser un afix lèxic derivatiu, amb una posició interna en la jerarquia del mot, a ser un increment flexiu i a ocupar una posició més externa, és a dir, a funcionar com un marcador de subclasse verbal que apareix en distribució complementària amb l'altre marcador de classe, la vocal temàtica *i*. D'aquesta manera, en un

primer moment l'increment incoatiu era derivatiu, amb un valor semàntic de 'canvi d'estat', mentre que en català esdevingué flexiu, la qual cosa segurament va afavorir l'augment de la productivitat d'aquest model de flexió. Açò es comprova en comparar la situació del català amb la de l'espanyol. En aquesta darrera llengua, el fet que l'incoatiu es mantinga com a sufix derivatiu ha limitat bastant la seua extensió, ja que el nombre de verbs acabats en *-ecer* és molt inferior al nombre de verbs del català que presenten l'increment incoatiu.

Quant a l'extracció de dades per a observar la distribució de formes pures i incoatives de la tercera conjugació, hem fet servir un corpus d'obres del segle XIII al XVI, amb una tria de textos en què els dos grans blocs dialectals del català estan igualment representats. Pel que fa a l'anàlisi de les formes, en primer lloc hem fet servir un test khi-quadrat per a constatar si la distribució de formes pures i incoatives al llarg dels segles és equivalent. El test ha evidenciat que no hi ha cap canvi significatiu en l'evolució de les formes i que la probabilitat que el repartiment de les formes siga aleatori és molt alta. Tot i que no hi ha diferències significatives en la distribució de les formes incoatives en els segles estudiats, a partir de la Taula 5 hem pogut constatar que hi ha transvasament de verbs del model pur cap a l'incoatiu, però en un nombre baix perquè aquest canvi de model siga significatiu. Només en dos segles, el XIV i el XVI, hi ha verbs incoatius que procedeixen del model pur: la resta de verbs ja eren incoatius d'entrada o es creen directament sobre el model incoatiu. D'aquesta manera, parlem de canvi unidireccional, ja que tots els verbs que canvien de model ho fan en tots els casos des del model pur cap a l'incoatiu, i no a l'inrevés. Per últim, hem elaborat una taula de freqüències per tal de veure si hi havia alguna relació entre el manteniment del model de conjugació pur i una elevada freqüència d'aparició de les formes pures. Com hem pogut comprovar, no sembla haver-hi relació entre una elevada freqüència d'aparició de les formes i el manteniment del model pur, ja que la majoria de verbs sense formes incoatives tenen un ús molt reduït: per tant, és difícil de trobar un motiu clar que justifique que un verb es conjugue seguint un model o l'altre. Ara bé, des del segle XIII sembla que, almenys des del punt de vista quantitatiu, la classe dels incoatius s'ha consolidat com el patró dominant i atrau, a poc a poc, els verbs del model pur.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Allen, A. (1977). "The Interfix «i/esc» in Catalan and Rumanian". *Romance Philology*, 31(2), pp. 203-211.
- Aronoff, M. (1994). *Morphology by itself: stems and inflectional classes*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Blaylock, C. (1975). "The Romance development of the Latin verbal augment -sk-", *Romance Philology*, 28, pp. 434-444.
- Bonet, E. i M. R. Lloret (1998). *Fonologia catalana*. Barcelona: Ariel.
- Booij, G. (1997). "Autonomous morphology and paradigmatic relations". Dins Booij, G. i J. van Marle (eds.). *Yearbook of Morphology 1996*. Dordrecht: Springer Netherlands, pp. 35-53. https://doi.org/10.1007/978-94-017-3718-0_4
- Casanova, E. (1993). "El català dins la Romània: a propòsit del doblet incoatiu ESC/ISC". Dins Lorenzo Vázquez, R. (ed.). *Actas do XIX Congreso Internacional de Lingüística e Filología Románicas. Vol. 5*. La Corunya: Fundación Pedro Barrié de la Maza, pp. 293-315.
- Cruschina, S., Maiden, M. i J. C. Smith (2014). *The Boundaries of Pure Morphology: Diachronic and Synchronic Perspectives*. Oxford: Oxford University Press.
- Dressler, W. U. (1976). "Morphologization of phonological processes (Are there distinct morphonological processes)?" Dins A. Juilland (ed.). *Linguistic Studies Offered to Joseph Greenberg*. Saratoga: Anma Libri, pp. 313-337.

- Dworkin, S. N. (1985). "From -ir to -ecer in Spanish: The Loss of OSp. De-Adjectival -ir Verbs". *Hispanic Review*, 53(3), pp. 295-305. <https://doi.org/10.2307/473998>
- Elvira, J. (2001). "Sobre la distribución columnar de la flexión incoativa medieval", *Cahiers d'Études Hispaniques Médiévales*, 24 (1), pp. 167-179. <https://doi.org/10.3406/cehm.2001.1173>
- Ferrater, G. (1981). *Sobre el llenguatge*. (J. Ferraté, ed.). Barcelona: Edicions dels Quaderns Crema.
- Harris, A. C. i L. Campbell (1995). *Historical syntax in cross-linguistic perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Institut d'Estudis Catalans (2016). *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- Lass, R. (1990). "How to do things with junk: exaptation in language evolution", *Journal of Linguistics*, 26, pp. 79-102.
- Lass, R. (1997). *Historical Linguistics and Language Change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Maiden, M. (2005). "Morphological autonomy and diachrony". Dins Booij, G. i J. van Marle (eds.). *Yearbook of Morphology 2004*. Dordrecht: Springer, pp. 137-175. https://doi.org/10.1007/1-4020-2900-4_6
- Maiden, M. (2011). "Morphophonological innovation". Dins Maiden, M.; Smith, J. C. i A. Ledgeway (eds.). *The Cambridge history of the Romance languages. Volume 1, Structures*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 216-267. <https://doi.org/10.1017/CHOL9780521800723.007>
- Maiden, M., Smith, J. C., Goldbach, M. i M. O. Hinzelin (2011). *Morphological Autonomy: Perspectives From Romance Inflectional Morphology*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199589982.001.0001>
- Maiden, M. (2018). *The romance verb: morphomic structure and diachrony*. Oxford: Oxford University Press.
- Mascaró, J. (1986). *Morfologia*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Mayerthaler, W. (1987). "System-independent morphological naturalness". Dins Dressler, W. U., Mayerthaler, W., Panagl, O. i W. U. Wurzel (eds.). *Leitmotifs in Natural Morphology*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, pp. 25-58. <https://doi.org/10.1075/slcs.10.13may>
- Perea, M. P. (2002). "Flexió verbal regular". Dins J. Solà (ed.). *Gramàtica del català contemporani. Vol. 1*. Barcelona: Editorial Empúries, pp. 583-648.
- Pérez Saldanya, M. (1998). *Del llatí al català: morfosintaxi verbal històrica*. València: Universitat de València.
- Rea, L. M. i R. A. Parker (1992). *Designing and Conducting Survey Research: A Comprehensive Guide*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Smith, J. C. (2013). "The morphome as a gradient phenomenon: evidence from Romance". Dins Cruschina, S.; Maiden, M. i J. C. Smith (eds.). *The Boundaries of Pure Morphology*. Oxford: Oxford University Press, pp. 247-261. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199678860.003.0013>
- Vermadere, D. i C. Meul (2016). "How functionless is junk and how useful is exaptation?" Dins Norde, M. & F. Van de Velde (eds.). *Exaptation and Language Change*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, pp. 261-285. <https://doi.org/10.1075/cilt.336.09ver>
- Viaplana, J. (1986). "Morfologia flexiva i flexió verbal catalana", *Llengua & Literatura*, 1, pp. 385-403.
- Wall, A. i Á. S. Octavio de Toledo y Huerta (2016). "Exploring and recycling". Dins Norde, M. i F. Van de Velde (eds.), *Exaptation and Language Change*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, pp. 341-375. <https://doi.org/10.1075/cilt.336.12wal>
- Wheeler, M. W. (1984). "La conjugació valenciana: geografia, diacronia i psicologia". Dins Casanova, Emili (coord.). *Miscel·lània Sanchis Guarner I*. València: Universitat de València, pp. 425-458.
- Wheeler, M. W. (1993). "On the hierarchy of naturalness principles in inflectional morphology", *Journal of Linguistics*, 29 (1), pp. 95-111. <https://doi.org/DOI:10.1017/S0022226700000062>
- Wurzel, W. U. (1987). "System-dependent morphological naturalness in inflection". Dins Dressler, W. U., Mayerthaler, W., Panagl, O. i W. U. Wurzel (eds.). *Leitmotifs in Natural Morphology*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, pp. 59-96.